

Menas ir literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984

LIEPOS MĖN. 21 d. / JULY 21, 1984

PART TWO - Nr. 144 (29)

Šiame numeryje:

Kranklinis komentaras apie lietuvių režisierių.
Melancholiškų novelių podirvis.
Generolo Stasio Raštiko atsiminimų ketvirtas tomas.
Pokalbis su kompozitorium Darium Lapinsku apie operą „Dux Magnus“.
Danguolės Sadūnaitės eilėraštis.
Profesorius Algirdas Greimas Šiaurės Amerikoje.
Čiurlionio galerijos parodą Munster, Indiana, aplankius.
Nuomonės ir pastabos.
Chicagos teatruose.

Kertinė Paraštė

Kranklinis komentaras apie lietuvių režisierių

Olimpinės penkių kilometrų bėgimo varžybas primenančiame straipsnyje „Krankliis krasas Los Andžele“ (Gimtasis krasas 1984 m. birželio mėn. 7 d.) Vytautas Kazakevičius su dulkėmis sumaišo Kudirką ir Šakalį, nuplėšia kaukes „reakciniams“ lietuvių ir amerikiečių komitetams ir sumala Reagano administracijos „šovinistinę ir antio-lympinę“ politiką. Ar jam užteks kvapo finalo pasiekti? Užteks — ir su kaupu! Paskutiniam straipsnio etape dar sykį gaivalingai išsilieja tulžis — ši kartą ant režisieriaus Jono Jurašo.

Kazakevičius apkaltina Jurašą, kad šis per Laisvės radiją paskelbęs kaip savo kitų surašytų tekstą apie olimpiadą. (Koks apskrus mūsų tarybinis žurnalistas — jis net į Laisvės radijo redakciją įsluogė ir savo akimis patikrino, kas ką rašo ir kas pasirašo!) To teksto santrauka sudarkęs ir ją apvertęs aukštyn kojom, Kazakevičius, pasipiktinimo įkarštyje — ir dar su subtilia retoriška ironija, pasiūlo Jurašui kartu su Vladu Šakaliu padegti olimpinį stadioną. Finalas pasiektas!

Kur tos nepaprastos tulžies versmės? 1972 metais savo atviru laišku pasmerkęs cenzūrą ir lietuvių kultūros niokojimą, Jurašas pirmasis nutraukė ilgai užsitęsusią tylą. Iki tol apie visiems menininkams ir rašytojams žinomą cenzūros slėgūtį atvirai buvo kalbamasi tik draugų tarpe, o viešose pasisakymuose buvo apsiribojama ezopinėmis užuominomis. Jurašas parodė, kad laisvos dvasios menininkas gali prabilti visu balsu — kad gyvenimas melo prieblandoje nėra neišvengiama lemtis. Tabu draudimo ledas buvo sulaužytas; buvo parodytas kelias kitiems menininkams ir rašytojams. Už tokius dalykus Kremlius neatleidžia. Tuo labiau, kad išvykęs į užsienį Jurašas nenustojė kalbėti apie Lietuvos ir jos kultūros laisvę, apie žmogaus teisių mindžiojimą. Laisvės radijo bangomis jo

balsas nuolatos pasiekia tėvynę. Ką daryti su neeiliniu menininku, kuris atsisako taikytis su visuotiniu melu, numoja ranka į tarybinės ponijos privilegijas ir nenustoja buvęs liudytoju? Pirmiausia, tėvynėje jį, kiek įmanoma, reikia paversti Orwell žodžiais, „ne-asmeniu“ — pilka dėme. Lietuvoje Jurašo vardas pradingo iš plakatu, straipsnių, knygų, iš visos lietuvių teatro istorijos. O kai jį, nors ir labai nenoromis, tenka užsiminti, jam pritaikomas vienas pagrindinių tarybinio žurnalizmo dėsnų — dergt, dergt ir dar sykį dergt. Apie Jurašą nustojo rašyti teatro žinovai ir tikri rašytojai. Šis uždavinys buvo paliktas žurnalistiniams „smogikams“ — Lukoševičiui, Kazakevičiui ir panašioms. Štai jų pastangų pavyzdys:

„Buvęs profesionalus režisierius“, rašo Kazakevičius savo straipsnyje, „tegauna per metus kokį „pastatymėlį“. Dabar jis gavęs „pakvietimą nukakti į periferinį japonų teatrą vieninteliam eiliniam pastatymui“. Stabtelkime prie šios informacijos. „Buvęs profesionalus režisierius“? Kada gi Jurašas nustojo buvęs profesionaliu režisierium? Ar jo spektakliai Amerikoje neprofesionalūs? Anaiptol! Profesionalūs kritikai, profesionalūs aktoriai ir profesionalūs režisieriai kaip tik pabrėžė Jurašo pastatymų profesionalumą. Jurašo tema Amerikoje televizijos profesionalai net pagamino specialų filmą. Ar sovietiniai pareigūnai gali paversti menininką nemenininku? Kartais, taip. Didysis rusų režisierius Vsevolodas Mejerholdas nustojo buvęs profesionaliu režisieriumi, kai jį sušaudė lageryje. Gailestingumas Kazakevičius palieka Jurašą gyvą, bet profesionalaus režisieriaus titulą atima... O kaip su Jurašo „pastatymėliais“ Amerikoje? Spektakliai Broadway, Trinitaty, Yale universiteto, La Mamos teatruose „chemiko“

Melancholiškų novelių podirvis

ALĖ RŪTA

Rūta Kleva Vidžiūnienė, *Vieno vakaro melancholija*. Novelės. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1983. 222 psl. Viršelis ir aplangas Elenos Urbaitės. Kaina — 7 dol. Gaudama pas platintojus ir „Drauge“.

Pastaraisiais pritemusio egzilinės lietuvių knygos gvavimo metais kas dar skatina leidėjus rizikuoti ir autorius rašyti? Kas, pagaliau, domina ir skaitytoją? Be abejo, autoriaus asmenybės, lietuviško žodžio meilė. Didelė paguoda, jei visuomenė knyga domisi, jei atsiranda laikraščiu, apie naują knygą įvairių minčių spausdinančių. Net ir aštresnė kritika rašytojui geriau, negu tylą.

Rūta Kleva Mickevičiūtė-Vidžiūnienė yra išsilavinusi ir plačių interesų autorė. Baigusi Kaune Sv. Kazimiero seserų gimnaziją, Vilniaus universitete pradėjusi studijuoti lituanistiką, Kalifornijoje baigusi romanistikos, germanistikos, politinių bei pedagoginių mokslų studijas ir gavusi gimnazijų mokytojos teises, kur jau keliolika metų ir dirba.

Rūta Kleva Vidžiūnienė, atrodo, buvo nuolat neraminama ir įvairių menų: dainavo Vilniaus Filharmonijos chore, šoko ir dainavo Čiurlionio ansambly Vokietijoje bei Amerikoje. Be studijų ir pedagoginio darbo, buvo nuolatine lietuvių spaudos bendradarbe: *Motery, Drauge, Darbininke, Lietuvių dienose, I laisvę*; trejus metus redagavo *Lietuvių žurnalistą*. Kalifornijos lietuviškų paren-

Kazakevičiaus retoroje pavirsta niekuikiais — „pastatymėliais“. Šią vasarą Japonijoje vykstančiame tarptautiniame teatro festivalyje Jurašas su pasaulinio garso japonų trupe stato Čechovo „Tris seseris“. Jo pastatymas pačių japonų teatralų parinktas atstovauti Japonijai teatro šventėje, kurioje dalyvaus žymūs įvairių šalių režisieriai. Kazakevičiui tai „periferinis teatras... eilinis pastatymas“? Tai tokia, nuo Stalino laikų niekuo nepasikeitusia informacija jis maitina savo skaitytojus ir — o, šventas naivumė! — tikiesi paveikti išėjivus.

Šių metų kovo mėnesį į Sovietų Sąjungą nusprendė nebegrįžti Tagankos teatro Maskvoje vadovas Jurijus Liubimovas, iki šiol ir Lietuvos spaudoje liaupsintas kaip didelis sovietinis režisierius. Pasikalbėjimose su Vakarų spaudos atstovais jis pasakojo, kaip dvidešimt metų turėjo kęsti didelių ir mažų aparatikų pažeminimą, jų nuolatinį kišimąsi į jiems nesuprantamus teatro reikalus ir jų melus, kol jis prarado sveikatą. Pernai metų rugsėjo mėn. 5 d. Londono *Times* dineraštyje išspausdintame pasikalbėjime jis taip bylojo: „Man jau 65 metai ir aš nebeturiu laiko laukti, kol tie vyriausybės pareigūnai pagaliau įvertins kultūrą, kuri būtų verta mano tėvynės“. Laukti nebeturėjo ir Jurašas, kurį iš Lietuvos teatro išėdė panašūs aparatikai. Jų balsas, ir šiandien tebėskiojantis režisierių, į dangų neina.

Rūta Kleva Vidžiūnienė.

gimų scenoje Rūta Kleva Vidžiūnienė rodo su literatūrinio žodžio, solo ir grupine daina (solistės Alodijos Trečiokienės mokinė); spaudoje neatsilieka ji nuo geriausių žurnalistų — socialinių, politinių, pedagoginių temų rašinių bei visuomeninio gyvenimo reportažais ir kritika. Nebloga reporterė ir kalbėtoja; tai įrodė per šeštadienį lietuviškas radijo valandėles. Šiuo metu ji — Lietuvos radijo klubo pirmininkė.

Ir jos literatūriniai darbai, galbūt dėl aktyvaus bendruomeniniame gyvenime, daugiausia realių temų ir iš tikrojo gyvenimo pasisemtų vaizdų bei žmoniškų išgyvenimų. Feljetonai, kurių trys šios knygos gale, grynai reportažiniai. Autorė „prisilesioja“, suregistruoja atrinkusi komiškuosius parapiškus minios charakterius ir jų sąmojus ir sudeda, pagal temą, ir vieną. „Kelionė į Australiją“ ne juokina, o beveik liūdina, dėl žmonių per greitą „žodžio išnešiojimą“. Šis feljetonas baigiasi ne juokingai, o rimtai; tik dėl juokingos priežasties (ji grįžo į namus, išbėgdama, vonioj dirbtinius dantis pamiršusi...). Feljetonas „Arbatėlė“ — šaltokas ir be priekonių; o „Samokslą“ galima pavadinti ir novele; čia daug juo-

ko nėra, gyvenimiška besimylintė intrigelė: apskriti Stasė su pusbrolio pagalba, superša nedraugiškus, neapsisprendusius Daną ir Zigimą.

Iš viso, Vidžiūnienė pavyksta gyvenime rasti komiškų situacijų, bet, feljetoną berašydama, ji tarsi surimtėja ir beveik nukrypsta į moralizavimą ar susiūstymą. Manau, kad Rūta Kleva Vidžiūnienė iš esmės nėra feljetonų rašytoja. Ir jos debiutinė knyga būtų visi užtektę tu 189 novelinių puslapių; be tų trijų feljetonų knyga būtų gal dar patrauklesnė.

Prieš kalbant apie grynai literatūrinius jos darbus, reikia stebėtis ir apgailestauti, kad Rūta Kleva Vidžiūnienė vėlokai į juos palinksta (autorė gimusi 1923 m.). Nors rašytojas Jurgis Gliuda irgi vėlė „atejo į literatūrą“, tačiau suskubto ryškiai įsirašyti. Rūta Kleva Vidžiūnienė bus irgi pradėjusi apie tokio pat brandaus amžiaus laikotarpį; jau prieš gerą dešimtmetį ji rašydavo ir spausdindavo noveles bei feljetonus periodinėje spaudoje, dalyvaudavo konkursuose ir juos laimėdavo. Užpėnai įsteigime Lietuvių rašytojų draugijos Aloyzo Barono vardovo konkursuose Rūta Kleva Vidžiūnienė laimėjo pirmąją to

konkurso premiją už jos novelę „Be jokios abejonės“. Tai buvo jos ryškiausias žingsnis literatūros link.

Kas autorę neramina ir domina, kokie podirviai maitina jos vaizduotę ir skatina literatūrinį išsiskaymą? Iš išspausdintų knygų šešiolikos novelių dėmesį labiau sulaukė „Be jokios abejonės“. „Vieno vakaro melancholija“ ir „Silpnubo valanda“ (kiti skaitytojai galbūt išskirs kitas noveles).

Su retrospekcija į Lietuvą, ar į jaunystę (yra to ir kitose novelėse) juri komisijos pergyvenimų tikslus reportažas, palyginant Europos ir Amerikos teismų eigas, yra novelės „Be jokios abejonės“ turinys:

„Lengvas drebulys perbėgo kūnu nuo tos minties, kad žūrėsiu į kito žmogaus akis ir gal tarsi: tu kaltas. O tačiau kas nors turėjo tai daryti, kad sulaukius velnią žmoguje, kurį visi nešiojame“ (p. 168).

Kaip daugumoj novelių, taip ir čia, autorė rašo pirmuoju asmeniu; „aš“ yra pagrindinis veikėjas, ateivė moteris, viena iš 12-kos „jury“ narių, kurie turi nuspręsti, kas pasmaugė jauną moterį. Novelės nuotaika padaroma intymiese, aprašant tarsi savą miestelį, kur žmogžudystė ir įvykusi. „Aš“ jautriai išgyvena visą bylą, kriminalinį įvykį, nors reikia galvoti „šaltai“ ir spręsti vien pagal duomenis. Nužudytosios vyras Karlis, radio reikmenų krautuvis savininkas, atrodo tikroju kaltininku; jį išdavė aukos brolio žmona, gražuolė Matilda, kuri ir Karlį buvo įtraukusi į savo „meilių pinkles“; Karlis jai prisipažinęs, net nurodęs žmonos Lolos lavoną paslėpimo vieta, o ji, labai susijaudinusi, pranešė policijai. Pirmas „jury“ balsavimas: dešimt prieš du — Karlio nenaudai. Niekas neabejojo Karlio kaltumu, išsiskyru ta išėivę (lyginančią mintyse Lietuvos ir Amerikos teismų procedūras) ir vieną senuką, kuris taip pat turis abejonių dėl kaltininko. Ypač išėivė atkreipė dėmesį

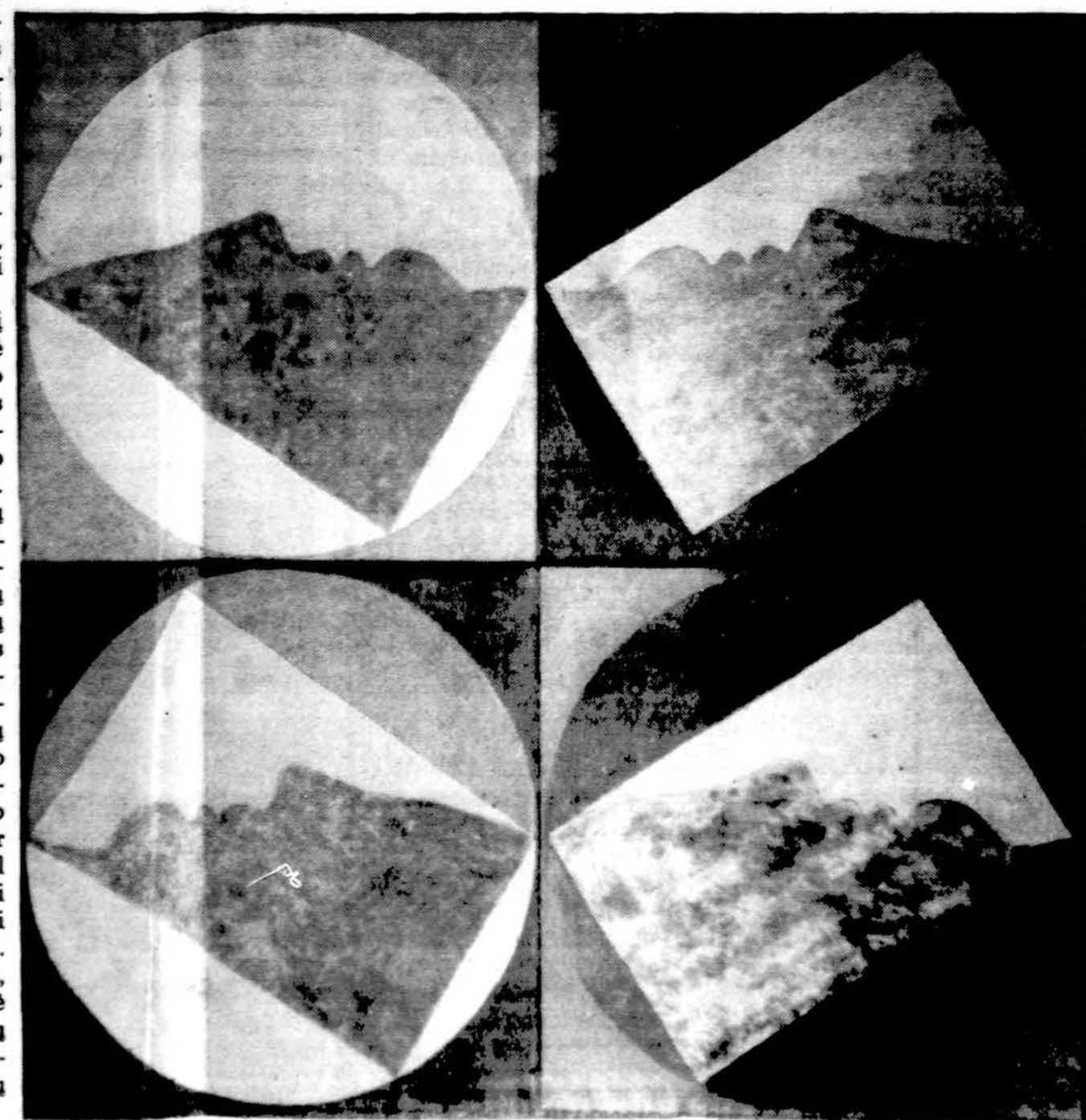
teisme į nuleista galva ir neviltingai nukarusiomis ilgomis rankomis Paulių, Matildos vyrą ir nužudytos Lolos brolių, atrodo, žmonos apgaudinėjimą ir valdomą; juk tie du, Karlį pasodinus į kalėjimą, perims krautuvis ir visą turtą. Pinigai — priežastis nusikaltimo! Visa „jury“ užkrečiama ta mintimi ir, po nuoseklaus, detektyvinio teismo aprašymo, novelė baigiama netikėtu sprendimu: Karlis nekaltas! Novelę ryškiau atsiskleidžia keli įdomūs charakteriai, visais vaizdas — psichologiskas ir įtikinantis.

Kita su gilesniu psichologiniu podirviu novelė — „Vieno vakaro melancholija“. Cituoju: „Dabar samonės spindulys buvo tarsi kalavijas, kuris veržėsi į mano tamsą ir dideliu grubumu budino iš melancholijos prieglobščio. Tai toks spindulys turėjo perkrosti ir mano Iną, kada lenkas nebenerėjo nei jos, nei kūdikio. Spindulys, kuris visoje piktoje nuogybėje rodė į padarytą skriaudą ja tikinčiam ir nieko nesuprantančiam vaikui. O, kad aš turėčiau dar bent vieną minutę jai pasakyti...“ (pp. 63 - 64). Bet pasakyti nebėra laiko, nei apvilta ir jį apvylusi Ina nusiskandino. O Inos laikytas „dideliu vaikui“ — tai jos vyras, pirmuoju asmeniu „aš“ herojus, kurio tragiški pergyvenimai, jo minčių retrospekcija sudaro novelės turinį. Įdomiau yra perskaicius antrą kartą, nes aprašymui trūksta vientisumo, per daug mišlių ir nežinomųjų; net suabejojai, ar visada gerai „mazgo atrisimas“ tik novelės pabaigoj.

Pradžioj įdomūs yra kaimynas ir jo paraližuota senė, kontrastui — dvynukės Aušra ir Saulė, gavusios dovanų vienodus šuniukus, ir Nastė, pagrindinio veikėjo sesuo, kurią su dukrelėmis jis globoja. Stebėdamas mergaites ir šuniukus, senė, nemėgiama seserį — našlę, jis mąsto: „Vienišumas juk neišvengiamas žmogaus palydovas, apsimastymo laikas, savęs ieškojimas, prasmės apčiuopimas. Ir štai dabar tarsi po ilgo ir triukšmingo baltaus grįžta į savo vienišumą, kaip į vėsų vakaro sodą“. Ir toliau: „Angele šventasis, kuris dabar drauge su manim žūrai pro žilą senės galvą į šitą graudų miestą ir kuris štai pridengsi savo gailestingą sparnu mano širdį nuo beprotiško skausmo, angele šventasai, kur buvai tą silpną grožio valandą, kai aš su kūdikiais įtikėjau, kad gera dviese“ (p. 53).

Ir ima ryškėti, kad senbernis buvo tada įkalbėtas atitraukti jauną bendradarbio giminaite ir ją vesti. Gal todėl, kad — „Nenorėjau Kazio, nei jo plepios žmonos, nei Nastės“ (p. 55). Kai sesuo jį vis ragina važiuoti ir nelaimėsi vieta, vėl jis mąsto: „Tai dėl tavęs aš taip pasilgau tokios, kaip Ina... Ilga metų eilė vel išnori ir sukosi, kaip pageltęs lapas. Jūs niekad nesitikėjot, kad aš turiu savas svajones, nerealias, neapčiuopiamas, niekam nepasakojamas senbernio svajones. Man nereikėjo motinos ryškstės (vaikystėje), man reikėjo juoko“ (p. 56). Bet jo Ina buvo tyli, jo nemylėjo; pasitikejimas lenku ją praužė.

Svarbiausia, kad jis nenustojė Inos mylėjęs; tai todėl šis melancholiškas vakaras, kai jis, iš pročio nupirkęs žmonai šokoladinių saldainių dėžę, važiuoja į jos žuvimo vieta. Ir vėl jo mintys: „Uolienos, kuriomis važiauvau, šykščiai saugojo savo sultis. Tik labai stiprus ir užsispyręs augalas nenudžiūvo nuo tos velnioškos kaitros, tik retas šliuzas ar barskuolė gyvatė kantriai alsavo beribėje akmenų jūroje, laukdami saulėlydžio. Gi manyje tebeošė nemunai ir vėsūs šilėliai, žvilgs-“ (Nukelta į 2 psl.)

I. Pa. Elena Urbaitė

Keturi variantai (aliejus, 22x22) 1979

Generolo Stasio Raštikio atsiminimai

SAULIUS GIRNIUS

Stasys Raštikis. Lietuvos likimo kelias: iš mano užrašų. IV tomas. Chicago: Akademines skautijos leidykla, 1982. 792 psl. Kaina — 18 dol., su persiuntimu 20 dol. Gaunama pas platintojus ir drauge.

Akademinės skautijos leidykla išleido generolo Stasio Raštikio atsiminimų ketvirtąjį tomą, *Lietuvos likimo kelias*. Kaip ir trys ankstesni tomai šis yra stambus, 792 puslapių su net 23 puslapių vardynu. Pirmuosiose savo atsiminimų tomuose Raštikis daugiausia atpasakojo savo vaidmenį Lietuvos kariuomenėje, pateikdamas vieną iš nuodugniausių Lietuvos nepriklausomybės paskutinių dienų bei sovietų ir nacių okupacijų aprašymų. Jo vaizdavimas tu lemtųjų įvykių ypač vertingas, nes jis buvo tu įvykių dalyvis, juos pažįstantis ne tik iš kitų pasakojimų ar knygų, bet iš savo asmeninės patirties. Trečiasis tomas, *Laikai ir įvykiai*, skyrėsi nuo pirmųjų dviejų tomų — jame autorius nebetęsė chronologiško atpasakojimo, o plačiau aptarė specifines temas. Raštikis atskirai apibūdino svarbiausius Lietuvos valdžios ir kariuomenės vadus. Jis taip pat įvertino kitų lietuvių bei lenko Leon Mitkiewicz atsiminimus ir komentavo dalį teigiamos ir neigiamos kritikos, kurios susilaukė jo pirmieji tomai. Kaip ir anie tomai trečiasis turėjo didelį pasiekimą lietuvių visuomenėje ir buvo greitai išparduotas. Šiuo atžvilgiu kiti išeivijos autoriai ko gero galėtų Raštikiui pavydėti, nes tokią greitą išpardavimą retai pasiekia net mėgiamiausių romanų autoriai.

Ketvirtasis tomas, kurį Raštikis pavadina paskutiniu, yra gerokai mažiau vientisas negu kiti trys tomai ir iš dalies gali atrodyti kaip Raštikio bandymas galutinai užbaigti savo atsiminimus. „Baigiamajame žodyje“ autorius nubrėžia savo keturių tomų tikslą:

Savo atsiminimų knygose parašiau viską, ką žinojau ir atsiminiau. Nerašiau Lietuvos kariuomenės istorijos, nes tokiam plačiam darbiui neturėjau tinkamos medžiagos ir tinkamų šaltinių — archyvų ir dokumentų. Dėl tos pačios priežasties negalėjau rašyti ir joks siauresnės apžvalgos ar karinės studijos. Mano tikslas buvo — parašyti tik vieno Lietuvos kariuomenės kario atsiminimus. Parašiau, kiek atmintis leido man parašyti. Gerai būtų, jei atsirastų daugiau autorių, kurie papildytų mano darbą (p. 740).

Raštikio visas gyvenimas buvo surištas su Lietuvos kariuomene, tad jo atsiminimai savaime pasidarė Lietuvos kariuomenės istorija, jei ir be to pavadinimo. Kaip pavyzdį kitiems Lietuvos kariuomenės karininkams ir kareiviams, kurių dauguma jau yra iškeliavę amžinybėn, jis parodė, kaip pateikti daug žaliavos ateičiai Lietuvos kariuomenės tyrinėtojams istorikams. Nors Raštikis skundžiasi stoka tinkamų šaltinių, jis šiame tome įjungia sąrašą Vyčio kryžiaus ordino kavaliarių, išspausdintą 1938 m. *Karyje*, dar pridėdamas pavardes kitų kavaliarių, kurie kažkodėl buvo praleisti, bei savo paties surinktas žinias apie jų karo žygius. Galima klausiti ar „atsiminimų“ knygai tinka šis beveik 90 puslapių (pp. 37-123) skyrius apie Vyčio kryžiaus ordino kavaliarius, kurie neturėjo daug ryši su Raštikio gyvenimu ir kurie labiau tiktų Lietuvos kariuomenės istorijai. Tai patį būtų

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės generolas Stasys Raštikis

galima pasakyti ir apie tokius skyrelius, kaip „Religija laisvos Lietuvos kariuomenėje“ ar „Prieštankiniai-priešlektuviniai pabūklai“.

Raštikio nutarimas pakartoti anksčiau dar Lietuvoje išleistus straipsnius nėra kritikuotinas, nes tai duoda skaitytojui jo asmens ir raštų pilnesnį vaizdą. Autoriaus 1924 m. rašyti ir 1926 m. *Karo archyve* išspausdinti atsiminimai apie suėmimą prie Dauguvos 1919 m., bolševikų ligoninėse ir kalėjimuose praleistus trejus metus nėra paprastam skaitytojui prieinami. Raštikis įdomiai atpasakoja lietuvių kareivių būklę bolševikų nelaisvėje. Šis iš pirmųjų jo straipsnių parodo, kad jau tada jis moko gerai ir sklandžiai rašyti.

Kaip minėjau, knyga yra įvairi, daugiau ar mažiau apimanti visą nepriklausomos Lietuvos laikotarpį. Tačiau daugiausia dėmesio skiriama įvykiams Lietuvoje per Antrąjį pasaulinį karą. Tai parodo ir vardynas, kur šalia paties Raštikio ir žmonos, dažniausiai paminėti lietuviai yra Antanas Smetona, Juozas Brazaitis, generolas Petras Kubiliūnas ir generalinio štabo pulkininkas Kazys Škirpa. Smetonos minėjimas yra visiškai suprantamas. Brazaitis (po to, kai paliko Lietuvą, pakeitęs pavardę iš Ambrzevičiaus) daugiausia minimas ryšium su Lietuvos laikinąja vyriausybe, kuriai jis vadovavo, ir jo vėliau parašytais straipsniais apie tą laikotarpį. Raštikis pažymi, kad savo 1974 m. parašytame straipsnyje „Lietuvos žydų likimas ir laikinoji Lietuvos vyriausybė“ Brazaitis paneigė neteisėtus kaltinimus laikinosios vyriausybės nariams dėl žydų naikinimo. Raštikis tik pamini jam nesuprantamą Kubiliūno įsivėlimą į 1934 m. birželio mėnesio voldemarininkų prieš Smetoną perversmą, bet aptaria Kubiliūno vaidmenį per vokiečių okupaciją, kai jis buvo pirmasis generalinis

tarėjas. Raštikis kritiškai pasisako apie Škirpos 1975 m. išleistą stambų veikalą *Sukilimas*. Jis neigiamai įvertina Škirpos elgesį Berlyne 1940-1941 m. ir pažymi, kad Škirpos didžiausia silpnybė buvo „užsispyrimas ir nelankstumas“.

Raštikis ne mažai dėmesio skiria atsiminimams ir knygoms, išspausdintoms nuo 1972 iki 1980 m.: Kazio Ališausko *Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918-1920*, Škirpos *Sukilimas*, Jono Matulionio *Neramios dienos. 1973-1975* m. generolas Kubiliūnas buvo smarkiai ir dažnai puolamas *Karyje* ir Raštikis bandė jį apginti. Jo dėmesį taip pat patraukia Lietuvoje išleistas vadinaujamų „tarybinių žvalgų“ knygos: Juozo Mikuckio *Šioje ir anoje pusėje* (1974 m.), Juozo Jakaičio *Išdavystės keliu* (1976 m.) bei Vytauto Alseikos *Trys dešimtmečiai emigracijoje* (1977 m.). Jis ne tik patį knygų turinį apžvelgia, bet ir pažymi, kad *Lietuvių enciklopedijoje* Stasio Santvaro buvo parašytos klaidingos Mikuckio biografinės žinios. Raštikis taip pat bandė lietuvių visuomenę supažindinti su kitomis kalbomis parašytais straipsniais apie jo veiklą, pvz. lenkų žurnale *Zeszyty Historyczne* 1976 m. išspausdintais jo atsakymais į istoriko Richard Woytak klausimus ar lietuviu istoriku Julius Slavė no anglų kalba paskaita 1978 m. Association for the Advancement of Baltic Studies suvažiavime Toronte, pavadinta „General Stasys Raštikis as Commander-in-Chief“. Iš ilgesnių ir vertingiausių skyrių yra „Lietuvių tautos kova prieš SS legioną“, kuris daugiausia remiasi 1948 m. *Tėvynės sarge* išspausdintu straipsniu, kurį buvo pasirašęs slapyvardžiu.

Raštikis nagrinėja svarbiausias teigiamas ir neigiamas trečiojo tomo recenzijas. Jis aptaria šešių autorių (gen. Kazio Musteikio, generalinio štabo pulkininko Antano Štovo, Jono Augustaičio, dr. Jono Balio, Vinco Rastenio ir J. Klauseikio-Kazio Janutos) neigiamas recenzijas ir keturių autorių (prof. dr. Vytauto Vardžio, pulkininko Kazio Ališausko, pulkininko Vaclovo Šliogerio ir Algirdo Gustaičio) teigiamas recenzijas bei palankius J. Brazaičio ir profesorius Stepono Kolupailos atsiliepimus apie pirmuosius du tomus.

Galima pažymėti, kad šiame ir trečiame tome Raštikis yra kritikuojamas tu pačių asmenų, jam taikančių senus priekaištus, tik išreikštus truputį kitais žodžiais. Inžinieriaus Augustaičio recenzija jis šitai apibūdina:

Visoje toje kritikoje labai mažai terašoma apie mano naująją knygą, bet daugiausia ir vėl kartojami jo jau tiek kartų tebekartoti vis tie patys seni priekaištai ir puolimai, kurie dažnai net nieko bendro neturi su mano paskelbtais atsiminimais (p. 553).

Raštikis mano, kad recenzijos bei praieities įvykių aprašymai turėtų būti mandagūs bei tikslūs. Su apgailėstumu jis žymi, kad gen. K. Musteikis yra „primiręs daug buvusių įvykių ir datų ir remiasi tuo savo primirimu arba iš kitur gautais klaidingais ir neteisingais nurodymais. Į jam parodytus klaidingus pareiškimus jis nekreipia jokio dėmesio ir pasilieka su savo pirmąjį klaidomis“ (p. 544). Nemažas skaičius Raštikio aršiausių kritikų buvo tautininkai, kurie yra pabrėžę, kad jis rašė atsiminimus pagal kitos politinės grupės norus. Savo aptarime generalinio štabo pulkininko A. Šovos recenzijų *Dirvoje*, Raštikis teigia:

Šia proga noriu griežtai pabrėžti, kad savo atsiminimuose aš nesu iškraipęs faktų nei pagal savo, nei pagal jokios politinės grupės norus. Tokia insinuacija bent mano adresu yra labai skaudi ir užgaulinga. Savo atsiminimus esu rašęs be jokių asmeninių tendencijų ar kokios man skiriamos politinės grupės įtakos (p. 548).

Istorija Raštikiui yra svarbi, ypač kai ji susijusi su jo mylima Lietuvos kariuomene. Sis susidomėjimas istorija pasireiškė dar vokiečių okupacijos metais, kai jis dirbo Kauno karo muziejuje, tvarkydamas archyvinę medžiagą apie kovas už Lietuvos nepriklausomybę. Suprasdamas istorijos reikšmę, Raštikis į šį tomą įtraukia dalį medžiagos iš asmeninio archyvo. Tad yra ištraukę iš susirašinėjimų su prelatu M. Krupavičiumi, Juozu Brazaičiu, generolu Vladu Nagevičiumi ir pulkininku Pranu Saladziūm. Tas skyrius iš dalies sudaro sąlygas geriau suprasti patį Raštikį bei tu laikų autorius.

Raštikis irgi teikia ištraukų iš savo 1948-1978 metų dienoraščio. Žmogus yra skirtingas, kai jis rašo straipsnius visuomenei ir kai rašo savo dienoraštį. Visuomenei raštai yra daugiau apšlifuoti, peržiūrėti, pataisyti ir autorius gali savaime pasirinkti ką pabrėžti ar ką nutylėti. Dienoraščio autorius dinti, savaime buvo atrankos. Bet vis tiek dažnai jie atskleidžia Raštikio galvojimą ir kritiką nekultūringumą. Kitose vietose jis užrašo savo nuomones apie dabartinį gyvenimą Amerikoje: Jaunimo jau nebegalima pažinti: visi kudloti, nesusiūkavę, nesiskutę, barzdoti, nešvarūs, apdriskę, tikri chuliganai ir valkatos. Baisu juos net sukikti. Ir drabužiai tu bernų ir mergų, kaip ubagų ir vertelgų (p. 705).

Tarp kitų nepaminėtų knygų skyryje yra Raštikio biografija ir pirmųjų trijų tomų turinys. Biografija tinka, bet ar tikrai reikėjo ankstyvesnių tomų turinius pakartoti? Biografijoje minima, kad Raštikis spaudoje pradėjo rašinėti 1921 m. ir vėliau bendradarbiavo *Karo archyve*, *Mūsų žinyne*, *Karde*, *Karyje*, *Trimite*, *Lietuvių Archyve*, *Drauge*, *Dirvoje*, *Tėvynės sarge*, *Tėviškės židuriuose*, *Aiduose* ir kt. Vietoje knygų turinių būtų daug vertingiau, jei Raštikis būtų pateikęs savo ankstyvesnių raštų bibliografiją ir bibliografiją raštų apie save ir savo veikalus. Tą medžiagą surinkti kitam žmogui būtų didelis darbas, o pats Raštikis būtų galėjęs tai lengviau ir ko gero tiksliau atlikti.

Rūta Klevas Vidžiūnienės knygos „Vieno vakaro melancholijs“ sutiktuose šiu metų sausio mėn. 22 d. Los Angeles: Alė Rūta, Rūta Kleva Vidžiūnienė ir poetas Bernardas Brazdionis.

Melancholiškų novelių podirvis

(Atkelta iš 1 psl.)

nis pasimesdavo tūstomos atšaurume. Kada kiti šitose negyvo lygumoje pailsėdavo, aš čia netekdavau pusiausvyros. Norėdavau mažutės gryčios su įprastais garsais ir kvapais. Inos Amerika buvo silkas, sviesos ir linksmybės, o aš rėšau ją prie šalto, svetimo židinio“ (p. 62). Tai nelygių charakterių išeiviai, ir gamtos šurkštumo aprašymas galbūt simbolis jų nepripažinimo.

Nors novelės konstrukcija nelygi, keli mįslingi, neryškūs charakteriai: Kazys, Aloyzas, Pranciškus, tačiau yra bendra nuotaika — pagrinđinio veikėjo tragika. Melancholijs. Ir saldai nusios pardavęs jam vyras nustoja šypotis, ir mergaitė, kuriai nori šokoladą atiduoti, nueina į šalį... Traukia skaityti iki pabaigos, kol sužinai tos begalinės melancholijos priežastį.

Sunku būtų atpasakoti „Silpnumo valanda“ novelės turinį; nebent perskaicius porą kartų. Tai ne tiek psichologinis, kiek reflektyvus pasakojimas. Bėgimas. Automobilis. Pro tamsią miglą, pavojingu uolos pakrantės keliu. Atspindžiai gamtos, paskirų asmenų gyvenimo. Cituojau:

„Miesto vidurys gali būti nykšnis, negu neišmatuojama pretrija. Miesto sviesos gali būti šaltesnės už kalėjimo lempą. Miestas neturi širdies. Niekas neturi širdies. Aš pats neturiu širdies“ (p. 73). Tai atspindžiai senstancio

Augustaitis, —S.G.), ir Bronys Raila. Aš nepykstu už pačių kritiką. Kritikos nebijau, net pageidauju. Bet tikrai pykstu už kritikuojamo autoriaus asmens neįkainimą, apšmeižimą ir bendrai už kritikos ir kritikų nekultūringumą. Kitose vietose jis užrašo savo nuomones apie dabartinį gyvenimą Amerikoje: Jaunimo jau nebegalima pažinti: visi kudloti, nesusiūkavę, nesiskutę, barzdoti, nešvarūs, apdriskę, tikri chuliganai ir valkatos. Baisu juos net sukikti. Ir drabužiai tu bernų ir mergų, kaip ubagų ir vertelgų (p. 705).

Tarp kitų nepaminėtų knygų skyryje yra Raštikio biografija ir pirmųjų trijų tomų turinys. Biografija tinka, bet ar tikrai reikėjo ankstyvesnių tomų turinius pakartoti? Biografijoje minima, kad Raštikis spaudoje pradėjo rašinėti 1921 m. ir vėliau bendradarbiavo *Karo archyve*, *Mūsų žinyne*, *Karde*, *Karyje*, *Trimite*, *Lietuvių Archyve*, *Drauge*, *Dirvoje*, *Tėvynės sarge*, *Tėviškės židuriuose*, *Aiduose* ir kt. Vietoje knygų turinių būtų daug vertingiau, jei Raštikis būtų pateikęs savo ankstyvesnių raštų bibliografiją ir bibliografiją raštų apie save ir savo veikalus. Tą medžiagą surinkti kitam žmogui būtų didelis darbas, o pats Raštikis būtų galėjęs tai lengviau ir ko gero tiksliau atlikti.

vyro minčių. Paskui jaunos mergaitės prisiminimų nuotrupos: „Mes palikome namus. Aš jauna, aš graži, aš septyniolikos metų...“ (p. 73).

Ji prisimena, kai vėly vakarą pasibeldė sužeistas karys, dezertyras; praktiška jos motina norėjo išduoti policijai, o mergaitė norėjo gelbėti: „Bek, kariūne, bek, aš tau padarysiu kitas duris... Tau čia pavojinga“ (p. 78).

„Keli kraujo lašai buvo likę ant mano pagalvėles...“ (p. 81). Bėgimas. Priežastis nežinoma. Jau ir mergaitė 36-ri metai, kaip kitados buvo jos motina! Bėgas vyras kontempliuoja naktį, kad tamsioj galėtų svajoti apie nesurastą papartičio žiedą, kad naktis išilygina broužai brolio ir Judo... (p. 76).

Ir kontempliuodama moteris apsisprendžia už grįžimą: „Negalėjau pasiduoti silpnumo valandai. Kas yra silpnumas? Ar nebuvau padariusi iš viso savo gyvenimo vienos ir bekrastės silpnumo valandos? — Tu silpna, kaip tėtis, — dažnai sakydavo paneikinančiai mama. Aš dėl to kankinausi; ne tiek dėl savęs, kiek dėl tėtės atminimo. Jis tada apsisprendė už Lietuvą, apsisprendė tyliai, be fanfarų, — ir išėjo. Mama gi apsisprendė jam parodyti, kaip reikia gyventi. Garsiai. — Kur ir kaip apsisprendžia aš? — Nepajutau, kaip vienšimame kelyje apskukau mašiną. Veidu riedėjo ašaros“ (p. 80).

„Aš ne tik dėl tavęs sugrįžau, bet ir dėl savęs. Ką aš vadinau silpnybe, man staiga pasirodė, lyg ištiesta ranka atsikelti“ (p. 81). Toji citata gal ir išreiškia pagrindinę novelės mintį: ką darai kitam, darai ir sau; kas yra silpnumas? Kartais jis ženklina kaip tik stiprybę.

Kuo būdingos visos šio rinkinio novelės? Tikroviniu peizažu ir žmogum, reflektuodamas praeitį, kuri visada vienybėje su dabartimi. Rašyta pirmuoju asmeniu („aš“), kuris daugiausia — vyras: pacifistinių minčių novelė „Draugystė“ — „aš“ — Prano draugas Stasys; „Kalėdinė akimirka“ — Kęstuko dėdė; „Sėkmadienis“ —

taksi vairuotojas; „Senbernis“ — Juozukas. Yra išimčių, kur „aš“ — moteris. Novelė „Šliužai“ — Julija, „Pasimatymas“ — iš Lietuvos atvažiavusios Ritos sesuo ir pora kitų.

Pastebima nežymi kitų rašytojų įtaka; pavyzdžiui, baruose pasikalbėjimai, intrigos („Draugystė“, „Senbernis“ ir kt.) atskamba momentais iš Aloyzo Barono novelių; net ir dialogai — daugiau pagrįsti autorės mintijmais, negu personažų autentiškais pasikalbėjimais. Tačiau Rūta Kleva Vidžiūnienė jau prasiveržusi į savitą stilių, ypač gamtos aprašymuose, turinti savų temų ir savitą priėjimą. Tai išveikušų klajonių tikrovė ir prisiminimai. Autoriui labiau pavysta reflektyvūs charakteriai, kaip, be ankščiau minėtų, Julija, Vilius, Juozukas (novelė „Šliužai“), „Sėkmadienio“ — taksai vairuotojas, kuris, nupirkdamas neįkainingai merginai rožius, pasijunta išplėdes jo tėvo troškima — „kad bent išeitum į žmones...“ (p. 49).

Idomi „Aš esu savo brolio sargas“ autobiografinė novelė (nes autorė mini savo tėvo tikrą vardą — Alfa Mickevičius, mini ir motiną su broliu). Ji, būdama Amerikos konsulato Baden-Badene tarnautoja, kreipiasi į komunistiškąjį čekų konsulatą, patirti, kaip žuvo ir kur palaidotas jos tėvas. Prie sekretores konsulas ją pagiria už pasiryžimą, o sekretorei išėjus iš kambario, greit įspėja: nevažiuok! Girdi, išvažiuoti anapus leidimą gausi, bet atgal nebegrįši... Ji supranta įspėjimą, be galo dėkinga už paslaugą. Ir nuo to laiko ji tiki, kad yra ir biografių grupė gerų žmonių... Mažiau pavykusios tos novelės, kur bandoma pinti didelę intrigą didelį laiko ir nuotojų perspektyvoje. Pavyzdžiui, novelė „Prie saulėlydį“. Čia, draugams Australijoje išsikabant, išnyra vedybos Anglijoje, atsiskaukia su kita žmona vaikai iš Amerikos... Ir viskas savaipainioja. Klimpeta kiek ir daktaras novelė „Tiltas per nevilities upę“, bespaakodamas apie psichinį sergančią seserį ir jos sūnų. Psichologiniai klystkeliai ir novelė „Žvakutės“, kiek baroniškoji... Sunkiai atskleidžia narkomanės Albinos užkulius, pagal jos niūniuojamą dainelę pavadintą novelė „O, sakale mano! Gal vienintelė čia tikra tiesa, kad: „Tik jaunystė yra sakalo skridimas“ (p. 98).

Rūta Klevas Vidžiūnienės novelių kalba gera ir sklandi (gal tik kai kur per ilgį, painūs sakiniai). Kartais ji pavartoja savotiškus išsireiškimus, atliepiančius miestiečių kalbą. Pavyzdžiui, „Martynas garsiai kepė lašinius“ (p. 41, „Šliužai“); arba: „Šuniukai jau naujai gaudės“ (p. 53, „Vieno vakaro melancholijs“).

Novelės idomios skaityti, bet nėra tik pramoginės. Yra ir moralinis, idėjinis pagrindas, tarum sunkiai išgrįstas kelias; yra ir svajonių debesy bei vilčių mąražai, kurie skaitytojui suteikia progos pamąstyti apie savuosius. Tokia, gana tvirta ir daili sukirpimtu, yra ši pirmoji Rūtos Klevas Vidžiūnienės novelių knyga.

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės paradas Kaune, Vileišio aikštėje.

Opera „Dux Magnus”

Su kompozitorium Dariu Lapinsku kalbasi Mykolas Drunga

— Sprendžiant iš kazimierinės operos paskirties, aišku, kad turėjote ją rašyti, atsižvelgdamas į konkrečias mūsų išeivijos muzikinio-teatrinio gyvenimo pajėgas, kurios tą Jūsų operą išves į sceną. O tos pajėgos, savaime suprantama, daugeliu atžvilgių gerokai ribotos (ir vis mažėjančios). Kaip ir kuo ši „žiauri tikrovė“ sąlygojo operos kūrybinį procesą? Ant- raip variant, kuo „Dux Magnus“ veikalas skiriasi nuo to, koks jis būtų buvęs, jeigu būtų tumėte jį kūręs, žinodamas, kad Jūsų dispozicijoje yra pilnai profesionalus atlikėjų kolektyvas, nevaržomas emigracinių sąlygų saviveikliniškioje aplinkoje trūkumų?

— Mano atlikėjų kolektyvas yra visiškai profesionalus, kitaip nepajėgtų ne pradėti to darbo, kuris yra reikalingas šiuolaikinės operos pastatymui. Savo entuziazmu ir pasišventimu jie yra profesionališkesni net už tokias pasaulinio masto žvaigždes kaip Pavarotti, kurio repertuare neteko pastebėti nieko šiuolaikinio. Neišmoksi čia savo partijos, besiklausydamas kokio garsaus dainininko įdainavimo plokštelėje. Čia reikia įsivelti naujus ritmus, naujus melodinius polėkius ir įtikinti save, publiką ir net patį kompozitorių, jog šią muziką esi dainavęs visą savo gyvenimą.

— O įdomu, kaip apylamai sprendėte muzikinės kalbos stiliaus problemas, turint omeny, kad operos veiksmo laikas ir vieta — 15 ir 16 a. Lietuva? Ar šia prasme sekėte kuriuo nors modeliu, kuria nors tradicija?

— Bedirbant kartu su libretistu K. Bradūnu, buvo padarytas sprendimas, kad veiksmas operoje nesiribos vien tik 15-to ar 16-to amžiaus Lietuva, bet bus sudramatintas staigiais šuoliais į netolimą praeitį, į dabartį ir net į ateitį. Mielieji, mes čia ne vien tik kūrėjai, bet ir pranašai. Taigi šitoks dramatinis įvairių istorinių laikotarpių prieš vienas kitą pastatymas pareikalavo ir kiekvieno iš jo muzikinio suintensyvinimo. Čia kovoją švelnus, raminantis gregoriniskasis choralas prieš motinos, beieškančios savo sūnaus partizano, ausyse įsirežiusius kultosvaizdžio salvių garsus. Lyg iš Rusijos atkly-

Vienas autentiškiausių šv. Kazimiero portretų reformuotų pranciškonų bažnyčioje, Krokuvoje. Portreto nuotraukos detalė paimta iš Wilhelm Schamoni vokiečių kalba knygos „Das wahre Gesicht der Heiligen“ (Tikrieji šventųjų veidai). Knyga išleista Koesel leidyklos Muenchene 1950 metais.

— Buvo sakoma, kad „Lokyje“, „Mare“ ar kitose to laikotarpio kūriniuose buvau tiesiog beprotiškai įsimylėjęs ir mirė, ir bandžiau ją glorifikuoti savo kūriniuose visa jos žiauria didybe. Mirtytis šeimoje tada buvo sukrėtusios, užnuodijusios visą mano būtį, meilė šeimoje padėjo man išsilaivinti iš to sukurio ir pamilti gyvenimą — koks jis yra trumpas, trapus ir kiek daug dar reikia padaryti. Žiūrėk, kad ir dabar, grįžtant iš repetitijų Toronte. Bevažiuojant automobiliu prisimerkia akys, nuvargintos stiprios saulės ir monotoniškai tiesaus kelio — vieną momentą vėliau atsimerks ir ... Vien tik akimirka skiria mus nuo amžinybės. Taigi ši opera ir yra apie šią akimirką šv. Kazimiero gyvenime, apie jo meilę Lietuvai, ir kaip ši meilė padėjo atrasti jam kelią į Dievą, į tobulybę ir kaip ši akimirka paveikė įvairių laikotarpių Lietuvos žmones, kaip ji paveikė mane. Aš pamilau, vaikščiodamas su Karalaitiu po Lietuvos girią, begrižtančių iš darbo pjovėjų dainą, aš buvau nukeltas į ramų sapnų pasaulį partizano motinos dainuojamos lopšinės, aš buvau užburtas liaudies himno besileidžiančiai saulei gaidos, kurią dainuoja Karalaitis besibaigiančio savo žemiško gyvenimo paskutinę akimirka.

— Į mūsų muzikinės kultūros (ir turbūt ne vien tik tai siaurai išeiviskosios) pasaulius jau esate giliai įsibrėžę kaip kūrėjas — novatorius, naujų kelių ieškotojas. Tereikia tik prisiminti „Loki“ ir „Marą“. O ar ir „Dux Magnus“ šiuo atžvilgiu žymi Ju-

— Koks šiuo atveju Jūsų santykis su kazimierinei operai Kazio Bradūno sukurtuoju libretu? Arklį paprastai reikia statyti prieš vežimą. Kas šiuo atveju yra arklis ir kas vežimas? Apskritai, kaip Jūs asmeniškai pergyvenate kompozitoriaus — libretisto sąveiką?

— Leiskite man pailiustruoti operoje libretto ir muzikos santykį šiuo pavyzdžiu. Dramaturgas parašo kelių puslapių dialogą tarp tėvo ir sūnaus, išskeldamas jų konfliktą, kuris užsibaigia jų susipykimu ir sūnaus išėjimu iš namų. Operoje ta scena turi šitoki tekstą. Sūnus: Padre! (Tėve!) Tėvas: Mio figlio!

— Gal galėtumėte mūsų skaitytojams atskleisti, į kokią jau fazę yra išėngęs spektaklio paruošimas. Būtų taip pat smalsu sužinoti, kas ir kokie rolių jame dalyvaus.

— Veikalas yra sceninių repetitijų stadijoje — tai labai svarbi spektaklio dalis. Juk kai pagalvojai, kiek daug žmonių operoje klausosi su akimis — didelis, stambus solistas, tai ir didelis balsas. Kadangi esame ipratę mūsų solistams duoti titulus, kaip

Danguolė Sadūnaitė

Tėvas atostogauja

JIS ATVAŽIAVO pas mus vieną vėlyvą sekmadienio popietę, kai šviesa už lango stovėjo, kaip žydintis alyvų kerai.

„Taip kaip tau patinka čia pas mus, Tetka?“ paklausiau jo, dienai — kitai praėjus.

Jis nusiėmė akinius ir tyliai švilpterėjo.

„Dutki! nei vieno javo.“

Aplinkui vien tiktai miškai, miškai, miškai ir miškai...“

„Pats nebūdamas girininkas, jis įtartina žiūrėjo į medžius...“ „Didelis čia daiktas, Ernestina“, jis sakydavo man. „Miškas tegu jau bus sau miškas. Tiek to. Bet ta vaidyba!

Tas nuolatinis dangstymasis miglomis ir rūkais...“

Ir būtų čia ką slepti. Porą supuvusių grybų — dvi uogas; na, gal dar vieną kitą žaltį, gyvatę, tai ir viskas.“

„Ernestina. Javų laukas, tai jau visai kas kita. Vasarą, kai šviesa krenta virš javų, tai net gražu pasiziūrėti.“

„Visai kaip kad gyvas paukštis ta šviesa. Apusptas javų lauku, žinai kur esi.“

O miške, viskas iš vien neišku ir šešeliuota.

Vos tik akį užmetęs jau ir gali sakyti...“

„Šis laukas — sekmadienio didumo.“

„Sis mažesnysis — trečiadienio.“

„O anas, siauras ir pailgas, pamiškėj —“

„tai tiek, kiek truktų nuvažiuoti į turgų...“

„O šie miškai, tai ko iš jų ir besitiki“, jis numojo ranka.

„Jie taip ir prasitūnys čia, prastoviniuos, šioj valstijoje.“

„Connecticut'e —“

„užimdami gerą žemę ir taip iki Teismo Dienos...“

Tėvas galbūt prisimindamas savo pagoniška —“

„krikščioniškus protėvius,“

„vis dar labai įtartina žiūrėjo į žuolą.“

„Ot nežinai kur randiesi su juo. Dar ko gero pamiršęs“

„viską, vėl ims altorių vaidinti...“

„Na, ar negražios pievos?“, sakau jam vieną ankstyvą“

„vakarą, išėjus pasivaikščioti. „Tokios jau pilnavidurės...“

„Pievos kaip pievos. Bet tas miškas! Taip jau tenai“

„viskas susigrūdė viduj.“

Taip jau visiškai viskas be geros tvarkos. Lyg“

„kiekvienas medis stovėtų ne vienas, bet su savo medžiū“

„angelu sargu.“

Kitą dieną, nunešus rankšluosčius į jo kambary,“

„pastebėjau ant rašomojo stalo, pagarbioj vietoj“

„pastatytą butelį Scotch.“

„Tetka, kad tu irgi! ...“ Vos atvažiavai čia iš ši vienuolyną paatostogauti ir jau...“

„DUKTĖ! aš sakau tau, jog tas jūsų gėrimas“

BEIROOT —“

(taip jis vadino mūsų gėrimą „root-beer“) — ir čia“

„jo balsas pakilo“

net duim oktavam: „man ne per natą, ne per natą...“

Be to, šis yra mano ginklas prieš reumatizmą. Kai jis“

„mane puola,“

negaliu sėdėti rankas nuleidęs... Turiu gintis.“

„Turbūt, ateisi šį vakarą į pamaldas koplyčioj?“

„Ateičiau, ateičiau, Ernestina. Tik kad matai, va,“

„panelė Elgelaitė“

„kaip tik tuo patiu metu pakvietė mane žiūrėti“

„televizijos programą.“

„Ji sakė man, jog tenai bus toks „Honey Bob Show“...“

„Aš jau senas žmogus“, jis atsiduso — „Senas žmogus.“

„Už popiežių šventesnis nebūsiu...“

„Vieną dieną,“

„netikėtai susipažinęs su kaimyno — ūkininko“

„žalmargių banda, jis dažnai“

„po vakarienės vadindavo mane į vaikštynes...“

„Jis norėjo jas aplankyti, jomis pasigrožėti...“

„Tais atvejais, tėvas kreipdavosi į mane tokiu tonu,“

„kaip kad kreipdavosi į savo motiną Edvarduką,“

„jo anūkas —“

„vos jiems peržengus vienos krautuovės slenkstį,“

„St. Louis priemiestyje.“

„Į tuos daiktus, Mama! į tuos daiktus!“

„Einame pasiziūrėti į tuos daiktus...“ sakydavo jis,“

„kietai įsikibęs jai į ranką.“

„Tie daiktai buvo ne kas kita kaip puikūs muzikos“

„instrumentai:“

„prašokę jo paties gyvenimišką didumą...“

„Į tuos daiktus, į tuos daiktus, Mama...“ —“

„skambėdavo Edvarduko balsas ausyse, kai vakaro“

„miglai artėjant,“

„mes išeidavome aplankyti žalmargių:“

„veltui akiai visur beieškant javo...“

„Pagyvenęs pas mus savaite, kitą —“

„tėvas pradėjo nerimti.“

„Jis jautė, jog jam jau buvo pats laikas važiuoti namo.“

„Atvažiuosiu pas jus kitais metais“, jis užtikrino“

„man, besipakuodamas“

„vieną popietę, tropikiniam lietuvi belyjant.“

„Tiktai dabar,“

„susipažinęs su jūsų geografija,“

„prieš išvažiuodamas iš namų, geresniais vaistais“

„apsirūpinsiu...“

„Mat, ta tyła čia pas jus, Ernestina.“

„Ta tyła — ne per natą man, ne per natą...“

„Aš prie jos nepripratęs.“

„Girdžiu net kaip žvaigždės naktį užia.“

„Buvo aišku!“

„Paaukimo į vienuolinį gyvenimą jis neturėjo.“

Dariaus Lapinsko — Kazio Bradūno kazimierinės operos „Dux Magnus“ dekoracijų eskizas: karališ-koji iškilnių salė Vavelio pilyje, Krokuvoje. Dail. Ada Korskaitė-Sutkuvienė.

(Mano sūnau!) Sūnus: Adio! (Sudiev!) Man atrodo muzika geroje operoje neturėtų tempti perkrauto tekstu vežimo, kad neįklimptų neištraukiamai į kokią bala, bet turėtų skrajoti kaip laisvas žirgas, retkarčiais sugrįždamas prie vežimo pasistiprinti joje pakrautu pašaru.

— Gal galėtumėte mūsų skaitytojams atskleisti, į kokią jau fazę yra išėngęs spektaklio paruošimas. Būtų taip pat smalsu sužinoti, kas ir kokie rolių jame dalyvaus.

Vilniaus vyskupas; Laima Rastenytė — mergaitė — Lietuvos dvasia; Bronius Maciukevičius — Krokuvos vaivada, Bekojis ubagas, kareivis; Algis Simanavičius — Karalius; Rimas Strimaitis — Karalaitis Kazimieras; Ray Kazman-Kazmanauskas — juokdarys, durininkas; Slava Žiemelytė — Karalienė; Alvinas Giedraitienė — Motina; ir mažesnę rolėse Rita Dagienė — Baronis Hildegarde ir Gražina Stauskienė — Granda Duchessa Agra. Taipgi dainuoja balsingų Toronto vyrų vienetas, vadovaujamas gabaus muziko Jono Govedo ir trys Chicagos jaunimo teatro aktoriai: Viktoras Radvilas, Edvardas Šulaitis, Audrius Viktoras, Zavingas dekoracijos ir rūbus kuria Ada Sutkuvienė. Grimą atliks S. Ilgūnas. Visu pastatymu rūpinasi energingasis šv. Kazimiero sukakties religinio kongreso Toronte pirmininkas dr. J. Sungaila.

— Esate, beje, ne tik visokeriopas teatrinio meno kūrėjas bei realizatorius, bet ir savo meninės koncepcijos propaguotojas, balsingas kultūrinių disputų dalyvis. Todėl natūralu, kad ir šia proga turėtumėte apologetinio ar kritinio pobūdžio pastabų. Pasida- (Nukelta į 4 psl.)

Dariaus Lapinsko-Kazio Bradūno kazimierinės operos „Dux Magnus“ rūbų eskizai: imperatoriaus dukra ir burtininkė. Dail. Ada Korskaitė-Sutkuvienė.

Prof. Algirdas Greimas Šiaurės Amerikoje

Dr. Algirdas Greimas, Paryžiaus École des Hautes Études en Sciences sociales studijų direktorius, neseniai vėl apylankė Šiaurės Ameriką, kur jo semiotikos darbai ir iš jų susiformavusi šio mokslo srovė susilaukia vis platesnio pripažinimo.

Šių metų birželio mėnesio vidury prof. Greimas Toronto universiteto Semiotikos ir struktūrinių studijų institute skaitė paskaitą apie aktualiosios savo tyrimus, tarp kurių yra ir lietuvių mitologija. Jo paskaita glaudėsi universiteto „Very Distinguished Visitors Program“ rėmuose. Ten pat dalyvavo ir dvylikos mokslininkų kolektyvas, pavadintame „Universals of Semiotics“. Beje, tai jau trečias jo vizitas Toronto.

Ta pačia proga aplankė ir Montrealį, kur AABS (Baltų studijų puoselėjimo draugijos) surengtoje 9-oje Baltų studijų konferencijoje skaitė paskaitą tema „Semiotika ir kultūros“. Suvažiavimo metu paskelbta, kad dr. Greimas išrinktas pirmuoju draugijos garbės nariu ir jam įteiktas atitinkamas žymuo.

Atlikęs pareigas Kanadoje, birželio 13 d. užsuko dar porai dienų į Čichagą susitikti su savo senų laikų bičiuliais lietuviams. Tiesa, būdamas Toronte dalyvavo ir Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos 1934 m. laidos 50 m. sukakties susibūrimė. Bet ilgiau Čichagoje užtrukti negalėjo, nes jau birželio 17 d. buvo laukiamas Palerme, kur turėjo skaityti įžanginę paskaitą Sicilijos semiotinio ratelio (Circle Semiotique Sicilien) ruošiamam tarptautiniam semiotinių studijų kongresui. Deja, po ankstyvesnės sunkios ligos bekliaudamas pasijuto blogai ir, Palermos nebespasiekęs, sugrįžo gydytis į Paryžių.

Rugpjūčio pabaigoje numato praveisti seminarą lotynų bei graikų kalbų profesoriams apie lietuvių mitologiją. Seminarą prancūzų Alpeze rengia Centre National de Recherche Scientifique.

Prof. dr. Algirdas Greimas

Buvodamas Čichagoje, prof. Greimas pranešė, kad jo lietuviškoji studija „Apie dievus ir žmones“ (Chicago, 1979) jau išversta į prancūzų bei anglų kalbas. Prancūziškąjį vertimą parengė Vienos mokslininkė Edith Rechner, o angliškąjį — Marija Norkūnaitė (Buffalo universitetas, New York). Tuo būdu lietuvių mitologija bus įvesta į dviejų svarbiausių pasaulio kalbų mokslinę literatūrą. Šios srities studijas prof. Greimas yra užsimojęs papildyti keliais naujais veikalais.

Galima pažymėti, kad į anglų kalbą išverstas bei pastarųjų metų laikotarpiu JAV universitetinių leidyklų išleistas ir dvi reikšmingos prancūzų kalba jo parašytos knygos — „Semiotics and Language: an analytical dictionary“ (su bendraautorium J. Courtés) ir „Structural Semantics: an Attempt at a Method“, Greimo pirmasis kapitalinis inasas ir prancūzų struktūralizmas (išėjęs 1966 m.). Jo raštų yra pasirodę ir vokiečių, italų bei kt. kalbomis.

Greta nemažo skaičiaus mokslinių veikalų ir straipsnių, A. J. Greimas (su kolega prancūzų) yra parašęs („taip sau, pasibovijimui“) ir detektyvinį romaną (neišleistas). Tuo tarpu kitas jo kolega, italų semiotikas Umberto Eco, sukūrė ir išleisdino jau ir į anglų kalbą išverstą romaną

„The Name of the Rose“, literatūriniam pasaulyje sukėlusį didelę sensaciją. Tame romane veikėjų yra ir Greimas — perkrikštytas „Algirdas de Cluny“ vardu.

Tarp daugelio Greimo gerbėjų, pasak žymaus prancūzų filosofo Paul Ricoeur, yra ir dabartinis Paryžiaus arkivyskupas, kardinolas Jean-Marie Lustiger, vertinąs Greimo metodo reikšmę teologiniam mąstymui. Tarp kitko, pernai mūsų semiotikos viename prancūzų domininkonų seminare nagrinėjo Šventraščio tekstą ryšium su tikėjimo žinojimo problematika.

Didelės įtakos A. J. Greimas turi ir keletas sričių humanitaroms Šiaurės Amerikoje, kur moksliniai reikalavimai yra lankęsi apie pustuzinį kartų. Pvz., 1982 m. pravedė dvi savaitių seminarą Vanderbilto universitete, kur klausytojai išimtinai buvo įvairių disciplinų akademiniai dėstytojai. Paskaitų yra skaitęs ir Kalifornijos, New Yorko, Toronto, Ottawos bei visuose Montrealio universitetuose. Šiuo metu svarsto pasiūlymą iš Universitė de Montreal kitais metais ten atvykti ir suorganizuoti pilną semiotikos studijų programą.

Mokslinėje literatūroje jo išvystyti semiotinių studijų pakraipa tiesiog vadinama „école greimasienne“ (greimiskoji mokykla).

„Dux Magnus“

(Atkelta iš 3 psl.)

linės mintimis apie tai, ką „visuomenei duosite“, gal nepašyškėtumėte pasidalinti mintimis ir apie tai, ko iš visuomenės laukiate, kokia kryptimi norėtumėte ją nuveikti?

— Prieš tardamas žodį visuomenei, norėčiau tarti žodį tiems, kurie bando vertinti mūsų kultūrinius poreikius ir tuo būdu turi įtakos į tuos, kurie spektakliuose neturi progos dalyvauti. Štai, kad ir neseniai girdėtame „Fausto“ operos pastatyme dainavęs Jonas Vaznelis. Savo galingu bosu užplėdė gana erdvią salę, suteikdamas Mefistofelio rolę savitą interpretaciją ir sukurdamas siurrealizmu dvelkiantį tos rolės vaidmenį, primenantį man Hieronymus Bosch velniukus. Bet čia nenoriu rašyti kritikos, o tik priminti faktą, kad kai reikalinga sukosi apie tokius elementarinius faktus, kaip net negalėjimą girdėti kai kurių tame spektaklyje dalyvavusių solistų, tai manau buvo pralieskiama su teisybe, apibūdinant Joną Vaznelį paciomis tamsiausiomis spalvomis.

O dabar mano žodis visuomenei. Man atrodo, kad Dievas, tas besišypsantis smūkeliu Dievulis, negalėjo būti toks žiaurus, kad mus beprasmiskai būtų ištrėmęs iš mūsų tėvynės. Kai, garliai vi beplaukiant pasrovėvi Nemunu, ašaros paskendo Jurbarko bažnyčios bokštai, aš klausiu Jo: „Viešpatie, kodėl?“ Kai pabėgėlių stovyklose mes buvome kaip gyvuliai suvaryti ir šeriami kukurūzais, be vilties kada nors artimoje ateityje atsikvėpti baravykų kvapu užpildyto šilėlio oru, aš klausiu Jo: „Viešpatie, kodėl?“ Kai mes audringo Atlanto vandenyno ištaštytų vidurių pripildytose lovose vartalojome pasakelį ir Ameriką, aš klausiu Jo: „Viešpatie, kodėl?“ Kai mano tėvai, sutaupę paskutinius sunkaus darbo prakaitu suvilgytus pinigus, nutarė išleisti mane pasivajoti su audromis ir perkūnais plačiuose Europos muzikinio gyvenimo vandenyse, aš supratau, o Viešpatie, kodėl. Tu — mūsų laukų rūpintojėlis atsiumeime čia svetur, kad papasakotumėm, paliudytumėm visam pasauliui, visi pagal mums Tavo donovanotą talentą, kokia

Kompozitorius Darius Lapinskas. Nuotrauka Z. Degučio

pasakiškai graži ta šalis, kokios žavingos jos dainos. Man atrodo, jeigu mes mirsime nieko daugiau nepadarę, kaip tik patapsnoję vienas kitam per petį vien tik savųjų tarpe ir pasakę „Graziai padainavai“, „Idomią kompoziciją parašei“, „Grazų paveikslą nupiešai“, tada sudrėbės mūsų milžinkapiai, prakeiks mus ateinančios kartos ir paskės Rūpintojėlio šypsniš ašarose.

Čichagos teatruose Hemingway scenoje

Čichagoje veikia ispanų kultūros žmonėms skirtas teatras, pasivadinęs Latino Theatre (3730 N. Clark). Vaidinimai jame vyksta maišant abidvi kalbas, ispanų ir anglų, vis dėlto daugiausia su anglų persvara. Šiuo metu jis įscenizavo Hemingway kūrinį „The Old Man and the Sea“. Tai pavaidavimas žmogaus buities sunkių momentų, atliktas labai ryškiai. Už šį kūrinį autorius gavo Nobelio premiją. Siužetas — senas žvejis išvyksta gaudyti žuvis. Užsikabina ypač didžiulę ir žvejys labai įtemptai vargsta, ją norėdamas ištraukti. Pritraukęs kerta ją harpūnu, tačiau užpuola rykliai, jo tą laimikį sugraudami.

Kūrinį pinasi kova, ryžtas, įtampa, gamtos meilė, vidinė kova, malda, gilus išvargimas. Tą viską ypačiai gerai perteikia Silvano Rey, teatro studijas išėjęs Havanos universitete, jau įstengęs sukurti apie 40 personažų teatre, filmuose, televizijoje. Jam talkina du studentai, kurių vienas — Frankie Davila iš Columbi kolegijos. Gausūs garsų efektai, vaizduojantys jūros ošimą, audringas aprašymas. Nuosirdžiai atliekamas vaidinimas išryškina Hemingway kūrybinę jėgą. Šiemet sueina 30 metų kaip tą kūrinį Hemingway parašė. Vaidinimas vyks iki liepos 29 d. imtinai.

Reikia pasigėrėti ispanų kultūros aktorių nuosirdžiomis ir sėkmingomis pastangomis. Jie kasmet vis šį tą jėms artimesnio duoda. Gaila, kad ne visada jie turi reikiamas sąlygas. Kad ir šiuo kartu — teatras trečiame aukšte, o keltuvais neveikia.

J. Pr.

Nuomonės ir pastabos

Lietuvių kalba visų pirma

Iš okupuotos Lietuvos pasiekia žinios, kad tenai persekiojami ne tik lietuvių tautos istorijos skleidėjai, ne tik pamaldūs asmenys, bet netgi branginantieji lietuvių kalbą. Prisimename, prieš kiek laiko rusai nutarė, upen išmėti žinomą lietuvių kalbininką Joną Kazlauską dėl to, kad jis nesutiko paklusti sovietams, gynė lietuvių kalbos savitumą. Mylintiems ginantiems lietuvių kalbą, sovietai aiškiai pareiškė: nebūkite donkichotai, nekalbėkite lietuviškai! Naudokite rusų kalbą ir jums gyvenimas palengvės, gausite gerus darbus, turėsite įvairių privilegijų, pajusite, kad gyveniti malonu. Sovietams užmačius istorines teisybes, naikinant religijos pagrindus, lietuviams teliko vienas ir pagrindinis tautinės vienybės, tautinio išlikimo pagrindas — lietuvių kalba.

Okupacijoje ar svetimame krašte atsidūrė gimtosios ar tėvų kal-

bos labai lengva, nes visur aplinkui skamba svetimoji kalba. Ne tik lengva, bet neabejotinai praktiška — svetimieji mato, kad norima kristi į jų virnamą katilėlių spurgučiu, o košės pagardinimui spurgučiai naudingi. Bet ar lietuvių tverti spurgučio vardo? Kaip tik nelemtais laikais apsiliepsendžiama: išlikti savo kilmės asmeniu, ar paskeisti svetimųjų jūroje. Parkristi ir žūti — lengva; išlikti kur kas sunkiau. Kiekvienas yra tautos dailis. Nors vienas žuvus — tai nematoma pareigos didėja. Netgi pagalvojama apie tautos išsilikimą, išlikimą. Be lietuvių kalbos — kris visoks tautiškumas, gal net žus. Praktiškai nenaudojantieji lietuvių kalbos — praranda tiesioginį ryšį su tauta, nes jiems lengviau skaityti svetima kalba, lengviau rašyti svetima kalba, imama prautai ir galvoti svetimtautiškai. Dirstelėjus nesunku pastebėti, kad aplinkui kur kas daugiau svetimtautiškų žmonių, lengviau kristi svetimtautiškų vedybų glė-

bin, o tada — auginti svetimtautišką prieraugį, kuriam lietuvių tauta, lietuvių kalba tebus egzotika.

Tegali būti vizija, nesugauzamas sapnas, kad žmogus be lietuvių kalbos bus geru lietuviu. Be lietuvių kalbos — lietuvių telieka silpnute gija, tarsi voratinklio siūleliu, vos vos besujungtu su likusia tauta. Be lietuvių kalbos labai greitai dingsta savo kilmės tautinis idealškumas, pasiaukojimas, įsipareigojimas, tautinė garbė ir ambicija; bus pasiduota srovei, nulūliuota ir svetimus vandenimis taip toli, kad nei krantų nebūs matyti. Beliks statistiniai duomenys, tarsi surūdijęs kryželis panaikintam kapinyne.

Lietuvių kalba brangintina ne tik okupuotoje Lietuvoje, bet ir kiekviename krašte, kur lietuvių gyvenama. Juk skaudu, kai antur, trečia lietuvių karta, žiūrėk, jau nekalba mūsųškai, galvoja svetimtautiškai, visiškai pasimetus, nes buvo nuplaukusi su svetimaisiais.

Dirstelėjus Argentinoje Brazilijoje: tenai buvo dešimt tūkstančių lietuvių, jiems Lietuvos vyriausybė ir lietuviška visuomenė

pastatė lietuviškas mokyklas, netgi išdailintas Vytimi, Gedimino stulpais. Kas iš jų beliko? Neturi tinkamų mokytojų, nedaug beliko norinčių lietuviškai skaityti, lietuviškai rašyti. Kokia nauada iš tenai buvusių lietuviškų bibliotekų, skaityklų, jei niekas neskaityt lietuviškų knygų, jų nenaudoja moksliui ar pramogai. O ar sakrydžuose skamba lietuvių kalba?

Panašiai ir kituose kraštuose, netgi išdailintas Vytimi, Gedimino stulpais. Kas iš jų beliko? Neturi tinkamų mokytojų, nedaug beliko norinčių lietuviškai skaityti, lietuviškai rašyti. Kokia nauada iš tenai buvusių lietuviškų bibliotekų, skaityklų, jei niekas neskaityt lietuviškų knygų, jų nenaudoja moksliui ar pramogai. O ar sakrydžuose skamba lietuvių kalba?

Tai, ko okupantai rusai siekia prievarta, užsienyje gyvenantieji lietuvių daro savo noru. Prieš toki tautinio išsigimimo sąsą nekovoja bažnyčia, nekovoja pagrindinės lietuvių organizacijos, netgi lietuvių kalba spauda stengiasi neakcentuoti, nes, gal, koks skaitytojas užsiritęs. Belieka pasikirti šauksmai.

Neįtikėtina skaudu, kad lietuvių kalbos naikinimui, netgi spaudoje, pritaria Pranas Visvydas, kaip skaitėme „Draugo“ kultūrinio priedo 1984.VI.30 d. laidoje. Ne tik pritaria, bet donkichotais vadina tuos, kurie gina, brangina lietuvių kalbą. Girdi, lietuviams anglų kalba esanti kasdieninė kalba, jie gimę anglų kalbos prieglobstyje, tai kuriems galams vargintis su ta nelemta lietuvių kalba...

Štai, kiek truko laiko iki Pranas Visvydas parodė tikrą savo galvoimą, savąjį nutautimą ir lietuviškumo niekinimą. Anot jo, šalin lietuvių kalbą, šalin lietuvių spaudą, bravo angliškai ar svetimtautiškai kalbantieji, siekiame lietuvių kalbos sunaikinimo. Aš tokiai galvosena, tokie siekiamieji nepritariu ir esu nuomonės, kad lietuvių kalbos praktiškas, viešas naudojimas yra pagrindinė sąlyga išlikti lietuvių ar lietuvaite.

Algirdas Gustaitis
Los Angeles, Calif.

Čiurlionio galerijos parodą aplankius

Munster, Indiana
(birželio 1 — liepos 26)

Prie daugelio šių metų lietuviškų kultūrinių įvykių prisijungia ir Čiurlionio galerijos surengta meno paroda, išvežta vienašaliai iš Illinois sienos, į kaimyninę Indianą. Šios vienašalės šeimnininkai yra Northern Indiana Arts Association (trumpai NIAA), kuri kasmet į svečius pasiekviečia kurią nors etninę dailės parodą. Šioji paroda yra pavadinta Lithuanian Art Heritage.

A. Markeiš, rašydamas apie dail V. Petravičiaus meno parodą (taip pat vykusią Indianoje), pažymi, kad ta paroda buvo „dar vienas pavyzdys, kaip Lietuvos vardas iškeliamas ne tik per dainų ir šokių šventes, bet gal dar daugiau individualių asmenų dėka“. Indianos miestelyje Munster vykstančios meno parodos proga reikia pažymėti, kad ten visas būrys individualių asmenų (tarp jų ir dail.Petravičius) garsina Lietuvos vardą. Šio kolektyvo sąrašas rodo, kad ten yra per 60 menininkų su daugiau kaip šimtu paveikslų. Kaip paprastai, toks gausus menininkų skaičius pateikia įvairias kūrybines temas išreikštas įvairiomis techniskomis priemonėmis: aliejumi, akvarele, akriliu, keramika, medžiu, drobe, skulptūra, grafika ir dar kitomis.

Vaziuodama į šią meno parodą, pradėjau nerimauti, pagalvojau, ką reikės rašyti apie šią parodą. Juk ši Čiurlionio galerijos paroda yra sudaryta iš tų menininkų, kurie yra turėję savo parodas šios galerijos patalpose ir palikę savo kūrinius jos kolekcijai. Jau daugelis šios parodos dailininkų yra tapę mūsų meno

klasikais, jų darbai apima daugiau kaip 50 metų, jie yra gerai pažįstami meno mėgėjams, jie dažnai puošia mūsų spaudos puslapius. Ar bėra reikalo apie juos rašyti?

Veronika Svablenė

Jūratė ir Kastytis (grafika)

Iš Čiurlionio galerijos Jaunimo centre, Čichagoje, lietuvių dailininkų darbų rinkinio, šiuo eksponuojamo Northern Indiana Arts Association muziejuje, Munster, Indiana.

lejus į patrauklias patalpas, pirmojo aukšto vienoje salėje apžiūrėjau dalį šios parodos eksponatų. Jaučiuos kaip namie tarp pažįstamų pavardžių ir matytų meno kūrinių. Kaip nurodyta, einu žemyn į antrąją parodos salę. Beidama ten, patekau į

amerikiečių parodos kambarį, kurią taip pat apžiūrėjau. Vėl jėdus man į Čiurlionio galerijos parodą, staiga išryškėjo šių dviejų parodų skirtumas. Skirtumas ne teptuko ir dažų naudojime, bet skirtumas jais išreikštų temų, idėjų, vizijų. Vadovaujantis teorija, kad menininkas kuria, pasikliaudamas savo gyvenimo patirtimi, ne kas kitas, o tik tiktai menininkas, užaugęs ir subrendęs savoje tėvynėje Lietuvoje, gali vaizdžiai perduoti lietuviško kaimo gyvenimo apraškas, jo gyventojų darbą, maldą, linksmybes, kančią. Tik lietuvis menininkas gali gyvai atvaizduoti piemenaites, kieme gaganančias žąsis, besiganančias avytes. Tik lietuvis menininkas, netekęs savo tėvynės, gali atvaizduoti jos praradimo ir bėgimo tragiką, kančią ir badą. Tik jis gali įsivaizduoti Jūratės ir Kastyčio legendą, atvaizduoti gimtojo sodo grožybes. Nors šie menininkai yra surišti su liudies meno dvasia, tapo specifiniai jiems būdingas temas, tačiau savo linijos ir spalvos braižu jie yra modernūs, šiuolaikiniai.

O jaunesnieji šios parodos menininkai, gimę Lietuvoje, bet jau nebeapatyrę savos tėvynės brandinimo, skiriasi nuo vyresniųjų klasikų. Jie linksta į šių laikų meno sroves, dažniausiai pasirinkdami temai objektą be realistinio atpažinimo.

Ši Čiurlionio galerijos paveiklų kolekcija lankytojui sudaro rimtos ir prasmingos parodos išpūdį. NIAA News laikraštelyje rašant apie šią parodą, pacituojamas meno kritikas John Forwalter, kuris kitaip ir negalėjo pasakyti, kaip tikslu, kad ši paroda yra the first, kokią NIAA bet kada yra surengusi.

Algimantas Kezys su Paryžiaus lietuvių grupele — Ž. Kliemiene, M. Moraitė, dail. Žibantu Mikūniū priė Centre International d'Art Contemporain galerijos patalpa, kur vyko jo fotografinių darbų paroda šių metų birželio mėn. 20-26 d. A. Kezijo nuotraukas ir savo kolekciją įjungė Paryžiaus esanti Prancūzijos Bibliotheque Nationale — valstybinė biblioteka ir meno centras, kuriame laikomi dideli fotografijos meno riakiniai.

Nuotrauka P. Klimo